

# Ils Franzos a Sevgein

Autor(en): **Cadalert, Bistgaun**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha**

Band (Jahr): **20 (1946)**

PDF erstellt am: **27.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-881455>

## **Nutzungsbedingungen**

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

## **Haftungsausschluss**

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

---

---

# Ils Franzos a Sevgein

da Bistgaun Cadalbert, Cuera-Sevgein

Cun la sollevaziun dil pievel en Frontscha dils 1789 entscheivan ils onns della »Revoluziun franzosa« plein disturbis, combats e malruaus. Ella sclavina e fa tremblar l'entira Europa e carschend cul success era la cresta, vulan ils victorius Franzos laguoter igl entir mund.

Igl onn 1797 concluda il directori de prender possess della vischinonta Svizzerza per survegnir enta pugn ils milliuns che fan meffa els tschalers de Bern e per francar ina buna posiziun els combats encunter l'Austria, s'allia da culs Russ ed Engles encunter il nunsurventscheivel Napoleon Bonaparte. Senza grond fastedi vegn in cantun suenter l'auter occupaus, sulettamein ils herox de Sviz e Nidwalden battan tochen il davos dagnot de saung.

Austriacs e Russ vulan spindrar la Svizzerza, victorias e terradas sebrattan e nosa tiara schema sut la missla dell'uiara.

El Grischun passan miez october 1798 ils «Kaisers», ca. 8000 Austriacs il «Steig» ed occupeschan ils loghens principals de nies cantun. L'entschatta de mars 1799 ston els ceder, tuornan puspei igl atun, mo surlain la finala l'entira Svizzerza als Franzos, che sblundregian el decuors de dus onns ils biars vitgs e marcaus svizzers. Era il pign vitget de Sevgein sto pagar in grev tribut.

## Tunas d'uiara

Igl ei ina pluschignusa dumengia dils 31 de matg 1795. Strusch ei igl Aunghel de Diu finius suenter messa, che la profunda vusch dil cuitg de quei onn, scarvon Hans Capaul, staus oz in dils emprems e per quei pustaus entadem il baun sper il mir, sefa udir per grond gaudi della buobanaglia, che ha spetgau vess l'entira messa sin quei mument: «Ils umens ein supplicai de star anavos.»

Ferton ch'ils catolics vegnan aschia «clamai», ein «ilgs reformai suenter ilg solli visai» a vischnaunca e serimnan sil plaz usitau.

Finidas las tractandas prevedidas, p. e. arisguard pastg e pastiras, pindrers e pindradiras, begls e buentadérs, vaus e vials etc., propona mistral Rion Rest Nutli:

«en substanzia e considerond che in entir l. Vischinadi seigig en grond quitau per la meglierentaziun et restabilimen dilg Beinstar de nosa entira Wischa Considerond . . . ton ded ina vart dilgs svachs interess

che quella prosentameing possedig, scho erra da l'otra vart en Comparaziun dilg schi zun ping Numer de d'umens che actualmeing en qualitat de vischins de quella senaflig. scho erra che denter quels Paugs antgins de quels fousen niang habels en in cas de Baseings /: ch'ilg Toutpoussent progiri lavon :/ de savéer prosentar sutt las Armas» . . . de resalvar il daner de vischnaunca per in extrem ba-segns. Suentar las necessarias e madiras reflecziuns eisi tras «ilg unanim consenso quei ei einhelligameing» concludiu e stabiliu, che aschi bein ils daners della Landvogtia de Maienfeld, numnadamein fl. 500 sco era il «Jahrgeld», che consista en  $\wedge$  3 «deigig bouca vegnir Pargius orra, sonder gni mess en capital per la Vish<sup>a</sup>.» Quels daners e las sommas che crodan dagl Uaul de Suloms administreschan da cheudenvi dus «Bugaus» de vischnaunca. —»

Cun tgau pensiv van ils votants a casa, mo ei varga aunc pli che dus onns e miez avon che las relaziuns sforzan de dar ora daners per fatgs d'uiara.

All'entschatta de 1798 vegn «ilg hochgericht ensemen a Wuortz a buletar quei wacht da puslaf» e gia ils 9 de «gianer» dat la vischnaunca ad Andrea Antoni Camenisch, in puranchel ded ina vacca, cura ch'el va a Puschlav sin viadi 13 fl. 30. Ils 3 de fevrer tarmetta ins ad el entras «Pudistat Ciave a puslaf» 27 fl.

Cuntents cun lur prestaziuns e bi leds de buca sez stuer ir, pagan ils vischins de Sevgein bugen il spiedi e la schurnada ad Andrea Antoni Camenisch ed a siu frar Gion Rest, che van da miez october «Sil wacht ala pun Sol Sut» e dattan ad els era naturalias, d. a. 3 crenas pieun cura ch'els tuornan.

Sin ordinaziun dil cussegl d'uiara procuran ils ugaus ad uras per las armas necessarias. Ils 20 de matg retscheiva Landvogt Cabalzar da «Herr Vetter Cumpar mistral Gion Rest Nutli» 81 fl per pagar las buis ed il medem di paga el a Cuera als cassiers per «ils guers et Patrontesas che atughau» alla vischnaunca 108 fl. 30.

Ils umens han ussa bein buis e tastgas de patronas, mo sittar san els buc aunc, pertgei ch'ils geraus tscherni dalla vischnaunca fan ils 17 de zercladur igl accord cun «ilg meister de lugar las buis» e spendan cun quella caschun 3 quarts vin (3 fl 36)

A capitani e «Bundswaibel» Bundi, che vegn a gidar far las patronas, dat la vischnaunca 4 pasts e 2 calöziuns.

Biars exerchezis fan ils de Sevgein buca culs prigus uaffens, pertgei ch'els restan buca ditg en possess de quels. Strusch han ils Franzos fitgau pei, ch'ils de Sevgein ston surdar ad els

20 buis à 10 fl	.	.	.	200 fl
16 mendras à 8 fl	.	.	.	128 fl
10 de catscha à 10 fl	.	.	.	100 fl
			total	428 fl

---

Il december 1802 surdat «bürger altlandvogt Jon Cabalzar 2 Munitionsflinten al Statthalter» dil district Glogn M. Anton Caderas (de Ladir), che resalva de ponderar, schebein ina de quellas sappi vegnir restituida ne buc.

### Visetas malvegnidas

Ei va encunter la fin de november digl onn de saung 1798. In schuldau austriac, in «Kaiser» arriva el vitg de Sevgein e damonda suenter il Landvogt. Igl ei ina ordonanza militar, che vegn retscharta cun paun e vin e che porta la pauc desiderada nova, ch'il vischinadi stoppi dar albiert a 39 umens.

Immediat vegnan ils geraus ensemen e decidan de reparter ils novs hosps sils fiugs. Ils 19 de november, la vigelgia de s. Andriu, prendan ils schuldaus annunziai, appartenents alla compagnia austriaca stazionada a Glion, quartier a Sevgein e restan cheu tochen igl εμπrem de fevrer.

Lu ston els far plaz alla truppa franzosa. Mars e matg 1799 ein dus ruhs meins. Ils 10 de mars sesanflan 200 franzos el vitg e senza grondas ceremonias mazzan els ina vacca.

Il zercladur tuornan ils austriacs ed ei ha num mantener 12 «kaiserliche Ochsen» e dus umens duront 3 dis, il settember schizun 12 bovs e 2 umens 5 dis e 20 cavals duront 3 dis.

Dumbrau ensemen tut la truppa stada en quartier, «il bia senza carn e senza paun», fa quei 3524 dis de dunsena mo ils onns 98 e 99.

Pli tard sto la vischnaunca buca dar albiert a schuldata, anzi vegn constrenschida de pagar ils cuosts d'occupaziun. Anno 1802 p. e. paga il cassier per 3 meins per manteniment della truppa a Cuera 13 fl 30 ed il fevrer a Pudistat Giacun Caprez per in meins 6 fl 10.

### Ils Franzos vegnan.

Ils Austriacs, stai el Grischun sut il pretext de gidar nus, bandunan, sco gia menzionau, l'entschatta de fevrer il vitget silla spunda umbrivauna ed ils habitonts dian: «Dieus sei ludaus» e sentan ina gronda levgera. Mo la legria cuozza buca ditg.

Gia ils 6 de mars 1799 tucca il zenn grond de stuornas. Bein vegn Loison rebattius a Mustér, mo Massena occupescha la notg dils 8 sils 9 il marcau de Cuera ed il general Demont damogna il Cunclas e marscha dalla Surselva si.

En quels dis d'embruigl sto mistral Gion Clau Capeder ir ils 9 de mars sco express per camond de general «De Munt» a Mustér ed el parta cul cavagl dil Landvogt. (Miez onn avon, ils 23 d'october ston Clau Gioseph Capeder e Chrest Antoni ir a Cuera cun bagascha dil general austriac.)

L'alteraziun crescha vesend ins igl εμπrem inimitg franzos a vegnend a cavagl si da Castrisch. (A Glion arriva ins da lezzas uras mo sur in falomber piogn de pervesiders, che va dall'aua ora, sch'ei plova mo in tec

de num. Il traffic va tut sur la punt de Castrisch.) Avon ch' il losch cavalier po arrivar da Fir si en vischnaunca, ha la nuvia gia percurriu tut las vias e streglias. Cun eglia da plitost de sprez cavalchescha el sper las semplas casas purilas vi, era sper quella dil Landvogt, directamein encunter Casa grischa, casa patriciala baghegiada 1790 da mistral Gion Rest Nutli.

Gion Rest Nutli, in um de gronda savida, ha gudiu bunas scolas. Il pader scriva el cudisch della pleiv: «1799 ils 12 de matg. Ponsveivel Alessandro Nutli haveva siu feagl Gion Crist moribunds el convent de Faveras della febra maligna. El ha retschiert la sanadad ed ils altars de Nossadunna dellas Dolurs e de s. Giusep (si s. Fossa) florini 22.» Ualti segir ei Nutli staus a scola buca mo a Faveras.

Prevedend visetas nunspetgadas metta mistral Gion Rest igl aur en ina valischa ed igl argien en ina sempla buorsa. Vegnend ussa il Franzos a cavagl da zuler en cun sabel tratg e tschera brutta e grend el per daners ch'ei rebatta dals mirs e scalas-crap, piarda Nutli il tgau e dat la valischa cuagl aur. Sco administratur dil barun de Löwenberg a Schluein, il bia absents el Tirol, ha Nutli quei mument ina pli gronda summa dil barun en casa (29000 fl?).

Dus meins pli tard — suenter la terrada de Rehanau — sblundregian ils Franzos las duas stizuns de mistral Gion Rest a Casanova (denter Glion e Schluein) ed ils Russ siu mulin a Castrisch. Il mistral, che sa segloriar ded ir naven de l' alp, q. e. dal cuolm de Girs tochen Rein sil siu, ei suenter de quella primavera in um ruinau, malgrad ch'el representa pli tard ils Libers de Lags e Sevgein el Cussegl grond a Cuera.

Quella episoda fa starment als de Sevgein e beinenqual zuppa rauba de valetta ed uorden casa ellas aclas ni tier enconuschents a Riein e Pitasch. Ina gronda part de quei uorden pitescha donn ni vegn buca anavos, essend ch'ins seregorda ni vul buca seregurdar pli nua che la rauba ei stada deponida.

Tut vegn dretg.

Igl unviern vegn tut dretg, perfin parmuglias e cagliastretg, di il pro- verbi. Mo era ton ils Austriacs sco ils Franzos lain vegnir dretg tgei ch'els pon tier.

Biestga. Aschia requireschan ils «Kaisers» per Glion 2 vaccas de 252 e 185 kas. = crenas, ina genetscha de 119 ed in bov de 195 crenas, mazzan a Sevgein ina vacca de 275 kas. ed in anuagl el valsen de 5 fl ed in s. v. piertg per 11 fl.

Quei vegn ad esser stau las mendras vaccas, pertgei ch' ils Franzos van cun rauba pli greva. Ils 10 de mars mazzan els a Sevgein ina vacca de 295 kas. ed il medem meins vegn ei furniu a Glion dus bovs de 282 e 292 kas. ed ina vacca de 285 kas. ed ina de 267 kas. Tier la retirada dils 6 de november prendan els ina vacca de 190 kas. cun els.

Ultra de quei han era plaschiu ad els 2 cavals ed in vadi, valetaus 9 fl.

Ils 8 de fevrer 1800 atesta Pellizzari de haver retschert ina vacca entras «H. alt Bundesweibel Cleophas Killias anhero fur das fränkische Fleischmagazin».

Senza dubi ha la vischnaunca stuiu furnir aunc pli animals. Probabel ei in ton vegniu bonificau e perquei buca mess en scret, pusseivel denton era, che las respectivas notizias ein idas a piarder.

Pavel. Fetg numerusas ein las furniziuns de fein. Als Austriacs vegn ei furniu 1798 e 99 en tut 154 cetners, en quei 3 cetners a Wallenstadt.

Dumiec retrain els 34 curtaunas ed ils Franzos mo ils 3 meins de mars, avrel e matg 1799 en tut 71 curtauna. Il strom vegn numnaus mo occasionalmein ed aveina han ins priu sulettamein las 54 curtaunas ord il mulin de mistral Nutli a Castrisch.

Victualias. Grevas ein las furniziuns de paun. Als Austriacs ston ins dar 673 pauns ed als Franzos 898, il bia il mars ed il matg 1799. Il di dil terribel berschament a Mustér, ils 6 de matg 1799 ston ils purs de Sevgein esser a Glion cun 130 pauns, ina greva taglia d'uiara e tuttina in fav en in lag comparegliau cun la disgrazia de Mustér.

Malgrad ch'ils Austriacs requireschan 19 fiertels truffels, 10 curtaunas terc, 6 curtaunas segal e 3 curtaunas arveglia, paran els de buc esser cun-  
tents cul de viver, pertgei ch'els engolan ord differentas casas victualias per 4 fl.

Ils Franzos tegnan plitost sil vin e silla carn. Cun tgei sentiment ch'ils de Sevgein miran tier co els strain rubiestamein ord nuegl duas vaccas ch'els mazzan ils 10 ed 11 de mars 1799 ed han aunc la garmaschia de pretender 60 mesiras vin e 6 mesiras vinars, ei lev de comprender. Quei ei per bia buc avunda, ei ha num furnir ils

11 de mars	80 pauns	a Glion
12 „ „	12 curtaunas	dumiec e
	11 viadis	cun menadira (Fuhren) Glion—Lags
13 „ „	60 pauns	
14 „ „	8 viadis	Glion—Flem
15 „ „	60 pauns	e
	10 curtaunas	dumiec
18 „ „	in bov	282 kas.
23 „ „	ina vacca	ed in bov etc.

Ils 5 de matg 1799, suenter la terrada de Rehanau, tarmetta Sevgein 330 mesiras vin à 26 fl. a Glion, matei per pagaglia ch'ils Franzos han sblundergiau las duas stizuns de nies «Staabsangehörigen»(!) Gion Rest Nutli e priu naven leu rauba tenor gliesta specificada el valsen de 1856 fl. 48

Ultra de quei munta il quen per vin e vinars e 2 cavals buca meins che 1138 fl. 7.

Per dar in maletg dil valsen della rauba sequestrada suonda ina gliesta, co Lags e Schluein valeteschan ils differents products agricols:

salin 18 bz per curtauna (= bazs)  
dumiec 12 bz  
segal 15 bz  
truffels 4 bz  
piun culau 40 xr (= crizer = 3 raps)  
pischada (Schmalz) 30 xr  
caschiel veder 20 xr  
caschiel niev 12 xr  
tschereschas tostas 1 " 41 xr  
péra tosta 1 " 41 xr  
sneclas meila 1 "  
«grünes Rindfleisch» 20 xr

Viturins e vitgira. Numdumbrevilas ein las prestaziuns de transporton per la truppa austriaca sco franzosa entschavend 1798 e cuzzond tochen viaden el december de 1802.

L'emprema vitgira vegn obligada als de Sevgein ils 30 d' october 1798 Quei di van duas menadiras (Führen) a Cuera cun bagascha della truppa e 4 dèls (Führer) ston purtar paun da Castrisch a Glion e da Castrisch a Sevgein. Pils Austriacs eisi registrau vitgiras a Sagogn, Rueun, Tavanasa, Trun, Maiafeld, S. Pieder (Feldkirch), Panaduz, Versomi e Wallenstadt, en tut 482 viadis e 90 restigiai mo buca exequi.

Pils Franzos metta Sevgein 31 menadira a Lags, Flem e Sagogn e tar-metta 1800 il «quinau mistral Alex. Nutli» 8 dis de menar fuor en il parc de Cuera. Quei medem onn cuosta il fuor a Panaduz 21 fl.

Per regla vegn ei 1801 e 1802 tschentau quen alla vischnaunca e quella sa sbursar als prefects Caderas, «Sorsch» etc. per fein, strom e »figira» els parcs de Cuera e Razen summas de 10, 30, 40 e varga 50 fl. alla ga.

Igl onn 1801 vegn saldau a Glion in quen culs municipalists de Sevgein e Lags ariguard «der fuhr und ferten» ch'els han stuiu mantener a Cuera dals 10 de schaner tochen ils 28 de fevrer:

50 gis à 3 fl . . . . .	150 fl
fein che Lags ha pagau . . . . .	20 fl
	<hr/>
	170 fl
pagau a Flurin Camathias a conto	16 fl
	<hr/>
	154 fl

«an welche die M. P. von fals die hälften zahlen soll.»

Per pli gronda cumadeivladad el contrahar vegnan sequentas vischnauncas dil district Glogn obligadas alternativamein de metter las menadiras per Razen:

Trun (Trin?)	1 carr
Flem	1 „
Falera, Lags e Sevgein	1 „
Sagogn e Schluein	1 „
Cumbel e Vella	1 „
Degen e «Sur Castin»	1 „
Vrin e Lumbrein	1 „
Val	1 „

per Cuera:

Glion, Castrisch e Flond	1 carr
Ruschein e Luven	1 „
Valendau e Versomi	1 „
Riein e Camuns	1 „

Sco la roda tucca mintga 8 dis han las vischnauncas ded esser il termin fixau el parc destinau, cass cuntrari vegn ei priu rigurusas mesiras.

Baghetgs e mobílias. Ils «Kaisers» prendan naven mobílias per 40 fl, fan donn vid in clavau per 20 fl e caschunan als particulars auters donns el valse de 157 fl 54.

Il donn dils Franzos als particulars munta	1064 fl 22
mobílias pridias naven	250 fl 54
mobílias de Nutli tenor gliesta	372 fl 12
daner blut	8 fl
Ils «Russers» donnegian ils particulars per	60 fl 54
prendan era els victualias ord pliras casas	4 fl
van cun 54 curtaunas aveina ord il mulin	
de Nutli a Castrisch	25 fl 12
e lain vegnir dretg truffels per	5 fl 36
e mobílias per	5 fl

Spital a Flem. Al spital militar dils Franzos a Flem furnescha Sevgein resti-létg, strom, che Gregorius Moritzi attesta e jamnilmein 6 crenas pischada e 12 xr. caschiel, che Conrad Greuter, «Präs. der Municipale» confirmescha.

Grevezias e grevatorias.

Las requisiziuns e prestaziuns prendan buca fin. Ils geraus fan lur pusseivel de reparter quellas schi gest sco pusseivel ed il Landvogt va a Cuera sco deputau en num dil cumin ed en cumpagnia de «Ser cumessari Castalberg per far remonstraziuns avon il Prefekturrath», pertgei ch' il pievel marmugna ed ei drova repetidas smanatschas: «En chas cha enqualtgin vegnies ad esser renitens de pagar sin ilg gi stabiliu da dotz ad ei have da succeder per quella chischun anqual exechutiun ancunter vischinadj scha vegnen ins ad anchurir per tuts dons a quosts cha pudessan arrivar per da quellas varts.»



Mo tut reclamar gida nuot ed ei tucca de reparter las grevezas schi gest sco pusseivel. Quei daventa cun constrenscher ils fiugs, las vaccas, las vuschs e la cassa communal. Malgrad il «Herr Vetter, cumpar e quinau» vi e neu, ston ins renconuscher, ch'els umens alla testa dil pign vischinadi demuossan in bi patertgar social, ch'els ein pertscharts de lur gronda responsablidad e ch'els dattan tutta breigia ded esser gests e nunpartischonts.

Fiugs. Sils fiugs vegnan reparti la schuldada en quartier tenor gliesta e lu la taglia de 48 xr ed in paun e mesa crena caschiel per casada «ilg qual ei dau a quels che ein stai 24 gis a far sanzlas» (total 25 fl 36). Dals fiugs sorprendan:

Cabalar ed Alex. Nutli 3 schuldaus perin,  
12 fiugs ston mantener 2 „ „  
ed 8 fiugs san secuntentar mo cun in schuldaus.

Ils restonts 10 fiugs «dejen zwar esser deliberai de Prender schulda da bein aber sin auters graus tenor scho in lud. vischinadi enafà star neunavon.» (1803 dumbra Sevgein mo 152 habitonts, 1808 schizun mo 139.)

Vaccas. Essend ch'il diember d'envernondas representa per da gliez temps ualti gest la facultad efectiva dils burgheis, eisi mo dueivel che la gronda part dellas grevatorias vegn repartida sil muvel. Ei exista duas gliestas, ina incompleta de 1798 ed ina completa de 1801. Mintga particular ha de dar 1798 per vacca 1½ «pera traz» per la truppa «Keisera». Senza dubi setracta ei de truffels, schegie che l'expressiun «pera tratsch» serepeta buca pli, perquei che las gliestas de requisiziuns de pli tard e la corrispondenza duront l'occupaziun franzosa ein screttas tut per tudestg. Per quels truffels ha Sevgein buca pretendiu bonificaziun.

Las autras taglias sin vaccas ein vegnidas fatgas per «ulivar ils fuors». La davosa gada ha ei tuccau 1 fl per vacca, total 124 vaccas. Vacca ha cheu il senn d'envernonda.

Il pugnier ei secapescha il Landvogt cun 16 (1798) e 14 (1801) envernondas. Ad el suondan mistral Gion Risch Bertock cun 10½ (7) e scarvon Hans Capaul cun 9 (8) envernondas. Il Revda Pader figurescha omisduas gadas cun 4 envernondas.

Tenor la tradiziun fuss Nutli staus suren al Landvogt. A Sevgein vegn ei numnadamein fatg temps de terren mintga emprema dumengia dil meins processiu entuorn baselgia (confraternitad dil s. Rusari) e mintga tiarza, ev. davosa dumengia van ins cun processiu e viaspras si s. Fossa (confraternitad dellas Dolurs). Il temps della terasada a Curtgins (praus sur vischnaunca) e Prada, che van ensemen, catschava il Nutli sias 20—30 vaccas (e genetschas) sin bual a Curtgins e metteva en ad ellas las pli grondas platias e bransinas ch'el haveva e quei scadanem dil fuortg disturbava la devoziun della processiu.

Sin las gliestas figureschan ils dus Nutlis (bab e feagl) dapersei, mo sin l'emprema maunca il diember de curtaunas e tenor la secunda han els 8 envernondas perin.

Dallas schlatteinas dellas duas gliestas existan las sequentas buca pli a Sevgein: Bertogg (lingia catolica, lingia dils mistrals), Cabalzar (America), Capaul (Danis), Camenisch, Caliesch, Camartin, Riedi, «Capizen» e Studer. Las treis schlatteinas Demont, Casanova e Neuwirth mauncan. Il secund particular giudem la gliesta de 1801 ei scarvon Albert. Naschius a Rueun frequenta el — Albert Antoni Cadalbert — 1776 la scola normala a Rankweil (Feldkirch) ed il magister Rheinberger dat ad el in fetg bien attestat. El marida ina de Sevgein e secasa a Rueun. Sia casa vegn buca sblundergiada grazia a sia malezia de caschunar malcuspir als Franzos. Mo mintga tetg ha sia crusch. La consorta mira adina vi encunter Sevgein, lai encrescher e suspira: »Con bi che Sevgein ei schiglioc. Per nuot ei Sagogn buca igl iert e Sevgein il curtgin della Foppa.« In di de buna luna setrai scarvon Albert a Sevgein. Il 29 de decemcer 1803 vegnan dus fepls, che scarvon Albert sa designar, pri si sco burgheis per la summa de 1200 fl. A scarvon Albert ed als auters fepls vegn il dretg de burgheis regalaus. Per renconuschientscha d'ina schi gronda favur dat el «in Trunk de dina Sauma vin» alla vischnaunca.

Vuschs. «Quei KriegsStur da A<sup>o</sup> 802 dil 1 xbris», de fl 50 vegn fatg taglia de pagar sin las vuschs,

Cassa communal. Ils daners communal, mess a disposiziun per pagar las expensas d'uiara ein alla fin e perquei vegn ina secunda taglia d'uiara dils 16 de xber de 40 fl pagada cun »benefecis da Cumin dils risdifs Tilghai«. Tgi che ha da lezzas uras prau sin territori d'autras vischnauncas, paga la taxa de fein jester (pervia della bualaziun) ed ils serudens e Gions davos, che han aunc buca sut tetg ils risdiys, cumpran ora quels. Las taxas ein denton fetg aultas, tochen 4 e 5 fl (il valsen d'in anugl).

#### La disgrazia de Rehanau.

Tochen ch'ils de Sevgein survegnan glied che van sin guardia encunter pagament va ei bein avunda. Era il far «sanzas» ni »sanzlas» ei buca stau caussa snueivla, schegie las expensas persuentar bravamein grondas. Mo il november e december 1800 caschunan ils rempars «a la pun Zoll Sura» expensas de ca. 100 fl.

Glion, Castrisch e Sevgein surdattan il december de quei onn las lavurs de «sanzlas» alla punt Solis sut a Hans Peter Guler ed Andreas Gasser de Haldenstein. Mintga vischnaunca paga 2 umens 8 dis. Il daner vegn surdaus agl «Oberzunftmeister Tens» che paga la lavur sch'il «Verschanzcommissär» anfla la lavur en uorden. Quella ha d'entscheiver ils 19 de december allas 7 e ha ded esser finida ils 26, s. Stiafen sera.

Mo ei vegn mender. Da s. Tumasch, ils 21 de december 1798, patrun della pleiv e pardanonza pintga, vegn la sort tratga per quels che han ded ir sut las armas: «Nossa lud. vischnaunca de Sevgein a sin damonda dilg a. L. Kriegsrat puspei tratg la sort à formau dus Ausschuss sco suonda. bein aber En cass ch'in ne l'auter duess vegnir cassaus ne buca d'enflà u dischgrazias ne malsoignas eilg cas de Saveer yr, sche deigig mingia mai ilg pli da tier Esser obligaus de intrar en quella Piazza. Eilg madem temps ei sei era concludeu che quels ilgs quals duessen esser obligai da trer en num de nossa vischneunca mai sil vacht sche deigig mingia meins tenor Sort vigni faig La Sgumgniada.» Pli tard vegn ei formau in tierz «Ausschuss». Ils biars crein de buca stuer ir ell'uiara, mo vana ei quella speronza.

Grittentai sil pli ault grad dal tractament della schuldada jastra e fugai dals «Signurs el Tirol» tschaffen ils purs de Medel e Tujetsch las armas e scatschan ils Franzos calonda matg 1799. Sc'in furius dargun alpin s'avonzan las roschas purilas engiuviars liberond l'entira vallada dagl odiau inimitg. Fomentai e staunchels dals grevs combats e strapazs sefan ils purs sursilvans la sera vid las provisiuns de victualias e vins els magasins e tschalers de Rehanau buend sur mesira. Els vegnan mazzacrai dallas roschas regularas della armada hostila.

Ils 4 de matg survegnan era ils de Sevgein il camond de marschar. Tuts 40 umens, che ston marschar, en quei in reformau, sepostan en retscha sut casa dil pader e retscheivan en schenuglias la benedicziun avon che partir. Tgei via ch'els prendan savein nus buc. Van els culla roscha gronda sur Flem ni serendan els a Sagogn, Tuora e Trin ni s'avonzan els dalla vart dretga dil Rein? Arrivan els memia tard a Rehanau per il vin e per la mazzacra ni sedistinguan els tras gronda u pintga curascha?

Seigi tgei che vegli, factum eisi che tuts 40 tuornan a casa. Per engraziament concluda la pleiv de far firau a s. Fossa il di de Nossadunna fenadur, firau de devoziun che vegn observaus aunc oz avon miezdi e cun buna raschun. Era ils umens — ed il diember ei relativamein gronds — che Sevgein ha giu las duas davosas uiaras mundialas sut las armas ein tuts turnai a casa.

Igl engraziament ded esser mitschai culla veta semuossa era els conclus unanims de separticipar dellas collectas organisadas per las vischnauncas intschendradas e de dar 20 fl a Mustér, 13 fl 30 a Tumein e 20 fl a Domat.

#### Landa e Bonaparte.

Cul temps sespiardan las regurdientschas de quei nausch temps, mo aunc ils davos onns dil tschentaner vargau ha Bonaparte ballistrau a Sevgein.

Landa, in pauper toc che metta en peis a negin nuot e viva dalla lavur e dalla carezia proximala, crei che Bonaparte vegni e spusi ella. Sto esser ch'in valanuot dil tenti ha mess el tgau ad ella quei. Ei sa esser stad ni unviern, bi ni mitgiert, schiprest ch'enzatgi di ad ella: «Bonaparte vegn!»

---

lai ella dar tut agrad giu, va da prescha a casa, trai en sia suletta vestgida de dumengias ch'ella ha, metta si schlappa e va encunter a Bonaparte, magari tochen en ina vischnaunca vischinonta. Vuler retener ella ei adumbatten: «Jeu stos ir, Bonaparte vegn!» ei sia risposta d'adina. Cun quella cardientscha ei Landa ida en fossa. —

Nossa tiara ha experimentau tgei ch'ei vul dir sempitschar de pussonzas jastras ed era il vitg de Sevgein ha saviu satrar ed emblidar ils immens donns caschunai d'armadas uregiontas, mo cruschs sin fossa de morts e spari ha el buca stuiu metter.

---

### **Retuorn ventireivel**

*Buna sera, patria mia,  
Il sulegl va da rendiu;  
Leu la casa stat sper via,  
Che ha mei da giuven viu.  
Jeu retuornel ord igl jester  
Ussa ventireivlamein:  
Buna sera, patria mia,  
Ti, speranza, miu grond bein!*

*Ina barca vegn a riva  
Suentar prigus stemprau;  
La letezia, tgi descriva,  
Oh, con bein ei tut vargau!  
Segirezia gia jeu sentel  
Sil sulom sut tschiel serein:  
Buna sera, patria mia,  
Ti, speranza, miu grond bein!*

*Sera sontga, ventireivla  
Tut miu cor vul cheu guder;  
La burascla schi sgarscheivla  
Nuot a mi po pli nuscher.  
Sil ruaus sper la baselgia,  
Sin nies Diu nus sefidein:  
Buna sera, patria mia,  
Ti, speranza, miu grond bein!*

Sur Flurin Camathias